

B. Πνευματική ιδιοκτησία

**ΔΕΕ συνεκδ. υπόθ. C-580/23 & C-795/23,
απόφ. 4.12.2025**

Mio AB, Mio e-handel AB, Mio Försäljning AB
κατά Galleri Mikael & Thomas Asplund Aktiebolag
(C-580/23), και USM U. Schärer Söhne AG, κατά
konektra GmbH, LN (C-795/23)

Διατάξεις: άρθρα 2-4 της Οδηγίας 2001/29/EK

**ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΒΑΣΕΙ
ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ. ΕΞΕΤΑΣΗ ΚΑΙ
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑ ΕΝΟΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ.** Προδικαστικά ερωτήματα που
υπέβαλαν τα εθνικά δικαστήρια της Σουηδίας και της Γερμανί-
ας αναφορικά με την προστασία έργων εφαρμοσμένης τέχνης
(επίπλων) βάσει του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας. Ποιες οι
προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα χρηστικό αντικείμενο μπο-
ρεί να χαρακτηριστεί ως «έργο», τα κριτήρια σύμφωνα με τα
οποία πρέπει να εκτιμηθεί η πρωτοτυπία του καθώς και η τυ-
χόν προσβολή του. Σχέση μεταξύ του δικαίου των σχεδίων και
υποδειγμάτων (designs) και του δικαίου της πνευματικής ιδιο-
κτησίας (copyright).

1. Οι δύο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 2 έως 4 της οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (ΕΕ 2001, L 167, σ. 10).

2. Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο δύο ενδίκων διαφορών μεταξύ, αντιστοίχως, των Mio AB, Mio e-handel AB και Mio Försäljning AB, εταιριών σουηδικού δικαίου (στο εξής: Mio), αφενός, και της Galleri Mikael & Thomas Asplund Aktiebolag, εταιρίας σουηδικού δικαίου (στο εξής: Asplund), αφετέρου, (C-580/23), και της USM U. Schärer Söhne AG, εταιρίας ελβετικού δικαίου (στο εξής: USM), αφενός, και της konektra GmbH, εταιρίας γερμανικού δικαίου, και του διευθυντή της LN (στο εξής: Konektra), αφετέρου, (C-795/23), όσον αφορά προβαλλόμενες προσβολές του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. [...]

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η υπόθεση C-580/23

18. Η Asplund σχεδιάζει και κατασκευάζει είδη επίπλωσης. Το φάσμα προϊόντων της Asplund περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα τραπέζια τραπεζαρίας της σειράς «Palais Royal».

19. Η Mio ασκεί δραστηριότητα λιανικού εμπορίου στον τομέα των επίπλων και ειδών εσωτερικής διακόσμησης. Το φάσμα προϊόντων της Mio περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα τραπέζια τραπεζαρίας της σειράς επίπλων «Cord».

20. Τον Οκτώβριο του 2021 η Asplund άσκησε αγωγή κατά της Mio ενώπιον του Patent- och marknadsdomstolen (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου διαφορών βιομηχανικής ιδιοκτησίας και εμπορικών υποθέσεων, Σουηδία), λόγω προσβολής του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Με την αγωγή της, η Asplund ζήτησε, μεταξύ άλλων, από το δικαστήριο αυτό να απαγορεύσει στη Mio, επ' απειλή χρηματικής ποινής, να κατασκευάζει, να εμπορεύεται ή να πωλεί τα τραπέζια τραπεζαρίας της σειράς επίπλων «Cord», υποστηρίζοντας ότι τα τραπέζια της σειράς «Palais Royal» προστατεύονται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργα εφαρμοσμένης τέχνης και ότι, κατά συνέπεια, τα τραπέζια τραπεζαρίας της σειράς επίπλων «Cord» συνιστούν προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, καθόσον παρουσιάζουν μεγάλες ομοιότητες με τα τραπέζια της σειράς «Palais Royal».

21. Η Mio αμφισβήτησε ότι τα τραπέζια της σειράς «Palais Royal» προστατεύονται βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, υποστηρίζοντας ότι τα εν λόγω τραπέζια δεν διαθέτουν επαρκή πρωτοτυπία ώστε να τύχουν της αντίστοιχης προστασίας. Κατά τη Mio, ο σχεδιασμός των τραπεζιών αυτών βασίζεται σε απλές παραλλαγές σχεδίων ή υποδειγμάτων που ήταν ήδη γνωστά και περιλαμβάνονταν στο μητρώο των καταχωρισμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδίων και υποδειγμάτων. Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν τα τραπέζια της σειράς «Palais Royal» προστατεύονταν από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, η έκταση της προστασίας αυτής θα ήταν περιορισμένη και μικρή, οι δε υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των δύο επίμαχων

μοντέλων τραπεζιών θα αρκούσαν για να αποδειχθεί ότι τα τραπέζια της Mio δεν προσβάλλουν το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

22. Το Patent- och marknadsdomstolen (πρωτοβάθμιο δικαστήριο διαφορών βιομηχανικής ιδιοκτησίας και εμπορικών υποθέσεων) δέχθηκε την αγωγή της Asplund, επισημαίνοντας ότι τα τραπέζια της σειράς «Palais Royal» προστατεύονται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργα εφαρμοσμένης τέχνης και ότι τα τραπέζια τραπεζαρίας της σειράς επίπλων «Cord» συνιστούν προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

23. Η Mio άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως του Patent- och marknadsdomstolen (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου βιομηχανικής ιδιοκτησίας και εμπορικών υποθέσεων) ενώπιον του Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (εφετείου Στοκχόλμης, δικάζοντας ως δευτεροβάθμιου δικαστηρίου διαφορών βιομηχανικής ιδιοκτησίας και εμπορικών υποθέσεων, Σουηδία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου.

24. Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες, κατ' ουσίαν, ως προς το αν τα τραπέζια της σειράς «Palais Royal» απολαύουν της προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ως «έργα». Διερωτάται ως προς τα κριτήρια βάσει των οποίων μπορεί να προσδιοριστεί η πρωτοτυπία ενός αντικειμένου προκειμένου αυτό να μπορεί να θεωρηθεί «έργο», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, σύμφωνα με τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721).

25. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, για να μπορεί ένα αντικείμενο να θεωρηθεί πρωτότυπο, είναι αναγκαίο, και συγχρόνως επαρκές, να αντανakλά την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του. Όταν η κατασκευή ορισμένου αντικειμένου υπαγορεύθηκε από τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή άλλες δεσμεύσεις που δεν άφησαν περιθώριο για την άσκηση δημιουργικής ελευθερίας, το αντικείμενο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρουσιάζει την αναγκαία πρωτοτυπία ώστε να μπορεί να αποτελέσει έργο. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ένα αντικείμενο μπορεί να πληροί την εν λόγω απαίτηση πρωτοτυπίας, έστω και αν η κατασκευή του υπαγορεύθηκε από τεχνικές εκτιμήσεις, εφόσον τούτο δεν εμπόδισε τον δημιουργό του να εκφράσει την προσωπικότητά του με το αντικείμενο, προβαίνοντας σε ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές.

26. Το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει, συναφώς, ότι, προκειμένου να εκτιμήσει αν ένα αντικείμενο αποτελεί πρωτότυπο δημιούργημα, οφείλει να λάβει υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία ως είχαν κατά τον σχεδιασμό του, ανεξαρτήτως των παραγόντων που είναι εξωγενείς και μεταγενέστεροι της δημιουργίας του αντικειμένου αυτού.

27. Εντούτοις, παραμένει αβεβαιότητα ως προς τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να πραγματοποιείται η συγκεκριμένη εκτίμηση σχετικά με την πρωτοτυπία ενός αντικειμένου και ως προς τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να κριθεί αν ένα αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης αντανakλά την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του.

28. Κατά το αιτούν δικαστήριο, αρκεί ο δημιουργός ενός αντικειμένου να διέθετε περιθώριο χειρισμών και να έχει πράγματι προβεί σε διαφόρων ειδών επιλογές κατά τη δημιουργία του, οι επιλογές αυτές να μην υπαγορεύθηκαν από τεχνικές εκτιμήσεις,

κανόνες ή απαιτήσεις και το αντικείμενο να αντανakλά και να εκφράζει κατά κάποιον τρόπο τις εν λόγω επιλογές. Μια τόσο ευρεία ερμηνεία θα σήμαινε, στην πράξη, ότι η εκτίμηση της πρωτοτυπίας ενός αντικειμένου πρέπει να στηρίζεται στην ίδια τη δημιουργική διαδικασία και στις επιλογές στις οποίες προέβη ο δημιουργός του κατά τη διαδικασία αυτή. Η εν λόγω ερμηνεία θα σήμαινε επίσης ότι, καταρχήν, όλες οι επιλογές στις οποίες προέβη ο δημιουργός κατά τη δημιουργία του ως άνω αντικειμένου και οι οποίες δεν υπαγορεύθηκαν από τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή απαιτήσεις θα έπρεπε να θεωρούνται ελεύθερες και δημιουργικές.

29. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, κατά την εν λόγω ερμηνεία, η εκ μέρους του αρμόδιου δικαστηρίου εκτίμηση της πρωτοτυπίας ενός αντικειμένου επικεντρώνεται προεχόντως στη δημιουργική διαδικασία και στις επιλογές στις οποίες προέβη ο δημιουργός κατά τη διαδικασία αυτή, και όχι στο ζήτημα κατά πόσον το ίδιο το αντικείμενο, ή το τελικό αποτέλεσμα της δημιουργικής διαδικασίας, αποτελεί όντως έκφραση καλλιτεχνικής δημιουργίας. Επομένως, το ζήτημα κατά πόσον το επίμαχο αντικείμενο είναι αρκούντως πρωτότυπο καθίσταται «προεχόντως ζήτημα αποδείξεως και όχι νομικό ζήτημα».

30. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι μια τέτοια ερμηνεία της απαίτησης περί πρωτοτυπίας ενός αντικειμένου θα ισοδυναμούσε, συνακόλουθα, με επιβολή αρκετά χαμηλών απαιτήσεων όσον αφορά τις δημιουργικές και ελεύθερες επιλογές στις οποίες πρέπει να έχει προβεί ο δημιουργός του και τις οποίες το αντικείμενο θεωρείται ότι εκφράζει. Τούτο θα ενείχε τον κίνδυνο να τύχουν της προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας αντικείμενα που δεν αξίζουν να χαρακτηριστούν ως «έργα». Επιπλέον, θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα απλά αντικείμενα, τα οποία δεν δημιουργήθηκαν για καλλιτεχνικούς σκοπούς ή, εν πάση περιπτώσει, δεν έχουν «ατομικό καλλιτεχνικό χαρακτήρα», να προστατεύονται ως έργα.

31. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι μια χαμηλή απαίτηση πρωτοτυπίας για τα αντικείμενα εφαρμοσμένης τέχνης θα ενείχε επίσης τον κίνδυνο να καταστήσει κενή περιεχομένου τη λιγότερο εκτεταμένη προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς τον τρόπο με τον οποίο μια χαμηλή απαίτηση πρωτοτυπίας για τα αντικείμενα εφαρμοσμένης τέχνης συναρμόζεται με την απαίτηση του ατομικού χαρακτήρα που είναι αναγκαίος για την προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων. Έστω και αν το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και το δικαίωμα επί σχεδίων και υποδειγμάτων έχουν διαφορετικούς σκοπούς, δεν φαίνεται εύλογο ένα σχέδιο ή υπόδειγμα να μπορεί να προστατεύεται ως έργο βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, μολονότι δεν διαθέτει επαρκή ατομικό χαρακτήρα ώστε να τύχει της προστασίας των σχεδίων και υποδειγμάτων. Κατά το αιτούν δικαστήριο, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), καίτοι η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων και η προστασία βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας μπορούν να παρέχονται σωρευτικώς στο ίδιο αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης, η σώρευση αυτή μπορεί να καταστεί δυνατή σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις. Μια πολύ χαμηλή απαίτηση πρωτοτυπίας θα ενείχε όμως τον κίνδυνο να οδηγήσει σε μια κατάσταση στην οποία τα έργα εφαρμοσμένης τέχνης θα μπορούσαν να τύχουν σωρευτικής προστασίας στην πλειονότητα των περιπτώσεων.

32. Αντιθέτως, θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο μιας άλλης ερμηνείας, σύμφωνα με την οποία η εκτίμηση του ζητήματος κατά πόσον ένα αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης αντανakλά την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του, πρέπει να εκκινεί από το ίδιο το αντικείμενο. Το αντικείμενο θα πρέπει να αντανakλά, αυτό καθεαυτό, την προσωπικότητα του δημιουργού του και να έχει, σε ορισμένο βαθμό, καλλιτεχνικό χαρακτήρα ή να διαθέτει αυτό που, τουλάχιστον κατά το παρελθόν, στη Σουηδία και, ιδίως, στη Γερμανία, ήταν γνωστό ως «ελάχιστο όριο πρωτοτυπίας» («verkshöjd»). Εκτίμηση βάσει της άλλης αυτής ερμηνείας θα μπορούσε να σημαίνει ότι το εν λόγω αντικείμενο πρέπει να έχει κάποιου βαθμού ατομικό χαρακτήρα και να είναι κατά κάποιο τρόπο μοναδικό. Με άλλα λόγια, το επίμαχο αντικείμενο πρέπει να αποτελεί αντικείμενο το οποίο έχει αποκτήσει ορισμένο βαθμό ανεξαρτησίας και πρωτοτυπίας και αποτελεί έκφραση της ατομικότητας του δημιουργού του.

33. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Svea Hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (εφετείο Στοκχόλμης, δικάζον ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο διαφορών βιομηχανικής ιδιοκτησίας και εμπορικών υποθέσεων) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Κατά την αξιολόγηση του κατά πόσον ένα αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης μπορεί να τύχει της εκτεταμένης προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργο κατά την έννοια των άρθρων 2 έως 4 της οδηγίας [2001/29], με ποιον τρόπο πρέπει να διενεργείται η εξέταση –και ποια στοιχεία επιβάλλεται ή θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη– για να διαπιστωθεί αν το αντικείμενο αντανakλά την προσωπικότητα του δημιουργού του εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του; Συναφώς, τίθεται ιδίως το ερώτημα κατά πόσον η εξέταση της πρωτοτυπίας πρέπει να επικεντρώνεται σε στοιχεία που αφορούν τη δημιουργική διαδικασία και τις διευκρινίσεις που παρέχει ο δημιουργός σχετικά με τις συγκεκριμένες επιλογές στις οποίες προέβη κατά τη δημιουργία του αντικειμένου ή σε στοιχεία που αφορούν το ίδιο το αντικείμενο και το τελικό αποτέλεσμα της δημιουργικής διαδικασίας και στο κατά πόσον το ίδιο το αντικείμενο εκφράζει ένα καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

2) Για την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα και στο ζήτημα αν ένα αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης αντανakλά την προσωπικότητα του δημιουργού εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του, ποια είναι η σημασία του γεγονότος ότι:

α) το αντικείμενο αποτελείται από στοιχεία που απαντούν σε εν γένει συνηθισμένα σχήματα·

β) το αντικείμενο βασίζεται σε προγενέστερα γνωστά σχέδια και υποδείγματα ή εντάσσεται σε τρέχουσα τάση στον τομέα του σχεδιασμού και αποτελεί παραλλαγή τους·

γ) πανομοιότυπα ή παρόμοια αντικείμενα έχουν δημιουργηθεί πριν ή –ανεξάρτητα και χωρίς γνώση του αντικειμένου εφαρμοσμένης τέχνης του οποίου ζητείται η προστασία ως έργου– μετά τη δημιουργία του επίμαχου αντικειμένου;

3) Πώς πρέπει να αξιολογείται η ομοιότητα –και ποια είναι η απαιτούμενη ομοιότητα– κατά την εξέταση του κατά πόσον

ένα αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης, το οποίο φέρεται να προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, εμπίπτει στο πεδίο προστασίας του έργου και προσβάλλει το αποκλειστικό δικαίωμα στο έργο που έχει ο δημιουργός βάσει των άρθρων 2 έως 4 της οδηγίας [2001/29]; Συναφώς, τίθεται ιδίως το ερώτημα αν η εξέταση πρέπει να επικεντρώνεται στο κατά πόσον το έργο είναι αναγνωρίσιμο στο αντικείμενο που φέρεται να προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ή στο κατά πόσον το αντικείμενο που φέρεται να προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας δημιουργεί την ίδια συνολική εντύπωση με το έργο ή σε ποια άλλα στοιχεία πρέπει να επικεντρώνεται η εξέταση.

4) Για την απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα και στο ζήτημα κατά πόσον ένα αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης, το οποίο φέρεται να προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, εμπίπτει στο πεδίο προστασίας του έργου και προσβάλλει το αποκλειστικό δικαίωμα στο έργο, ποια είναι η σημασία

α) του βαθμού πρωτοτυπίας του έργου για την έκταση της προστασίας του έργου·

β) του γεγονότος ότι το έργο και το αντικείμενο εφαρμοσμένης τέχνης που φέρεται να προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελούνται από στοιχεία που απαντούν σε εν γένει συννησιμότατα σχήματα ή βασίζονται σε προγενέστερα γνωστά σχέδια και υποδείγματα ή εντάσσονται σε τρέχουσα τάση στον τομέα του σχεδιασμού και αποτελούν παραλλαγή τους·

γ) του γεγονότος ότι άλλα πανομοιότυπα ή παρόμοια αντικείμενα έχουν δημιουργηθεί πριν ή ανεξάρτητα και χωρίς γνώση του έργου—μετά τη δημιουργία του έργου;»

Η υπόθεση C-795/23

34. Η USM κατασκευάζει και εμπορεύεται επί δεκαετίες ένα σύστημα αρθρωτών επίπλων με την ονομασία USM Haller. Το εν λόγω σύστημα επίπλων χαρακτηρίζεται από τη συναρμολόγηση, μέσω σφαιρικών κόμβων σύνδεσης, υψηλής στιλνότητας επικρωμιωμένων στρογγυλών σωλήνων σε έναν σκελετό στον οποίο τοποθετούνται χρωματιστές μεταλλικές επιφάνειες. Οι κατασκευές που δημιουργούνται κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν να συνδυάζονται κατά βούληση και να συναρμολογούνται η μία πάνω στην άλλη ή η μία δίπλα στην άλλη.

35. Η Konektra προσφέρει, μέσω του ηλεκτρονικού της καταστήματος, ανταλλακτικά και εξαρτήματα επέκτασης για το σύστημα αρθρωτών επίπλων USM Haller, τα οποία αντιστοιχούν ως προς το σχήμα και, τα περισσότερα, και ως προς το χρώμα στα εξαρτήματα της USM. Αφού περιορίστηκε, κατ' αρχάς, στην απλή πώληση ανταλλακτικών, χωρίς η USM να προβάλει αντιρρήσεις, η Konektra προέβη το 2017 σε αναμόρφωση του ηλεκτρονικού της καταστήματος. Από το 2018, στον ιστότοπο της Konektra εμφανίζονται όλα τα εξαρτήματα που απαιτούνται για την πλήρη συναρμολόγηση των επίπλων USM Haller, και διαφημίζονται τα έπιπλα αυτά με εικόνες συναρμολογημένων επίπλων. Επιπλέον, η Konektra προσφέρει στους πελάτες της υπηρεσία συναρμολόγησης για τη συναρμολόγηση των παραδιδόμενων εξαρτημάτων σε ένα ολοκληρωμένο έπιπλο, οι δε παραδόσεις της συνοδεύονται από οδηγίες συναρμολόγησης για τη συναρμολόγηση ολοκληρωμένων επίπλων.

36. Κατά την USM, η Konektra δεν περιορίζεται πλέον στη διάθεση ανταλλακτικών για το σύστημα επίπλων USM Haller, αλλά επι-

πλέον παράγει, διαθέτει και εμπορεύεται δικό της σύστημα επίπλων, το οποίο είναι πανομοιότυπο με το σύστημα επίπλων της USM. Η USM εκτιμά ότι η προσφορά της Konektra στην αγορά προσβάλλει το δικαίωμά της πνευματικής ιδιοκτησίας επί του συστήματος επίπλων USM Haller ως έργου εφαρμοσμένης τέχνης ή, τουλάχιστον, συνιστά απομίμηση μη επιτρεπτή κατά το δίκαιο του ανταγωνισμού.

37. Ως εκ τούτου, η USM ενήγαγε την Konektra με αίτημα «την άρση της προσβολής, την παροχή πληροφοριών και τη λογοδοσία», καθώς και «την απόδοση των εξόδων οχλήσεως και την αναγνώριση της υποχρεώσεώς της προς αποζημίωση». Το Landgericht Düsseldorf (πρωτοδικείο Ντίσελντορφ, Γερμανία) έκανε δεκτά τα αγωγικά αιτήματα κυρίως βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

38. Αντιθέτως, το Oberlandesgericht Düsseldorf (εφετείο Ντίσελντορφ, Γερμανία) απέρριψε κατ' έφεση τα εν λόγω αιτήματα βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι το σύστημα αρθρωτών επίπλων USM Haller δεν είναι έργο εφαρμοσμένης τέχνης προστατευόμενο από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, στο μέτρο που δεν πληροί τις προϋποθέσεις που θέτει η νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία απορρέει, μεταξύ άλλων, από τις αποφάσεις της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), και της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle (C-833/18, EU:C:2020:461), προκειμένου να θεωρηθεί έργο εφαρμοσμένης τέχνης, κατά την έννοια των άρθρων 2 έως 4 της οδηγίας 2001/29.

39. Τόσο η USM όσο και η Konektra άσκησαν αναίρεση κατά της απόφασης του Oberlandesgericht Düsseldorf (εφετείου Ντίσελντορφ) ενώπιον του Bundesgerichtshof (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου.

40. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από την ερμηνεία της έννοιας του «έργου», κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29, σύμφωνα με την οποία ένα αντικείμενο πρέπει να έχει δύο χαρακτηριστικά προκειμένου να χαρακτηριστεί ως έργο, ήτοι, αφενός, το επίμαχο αντικείμενο πρέπει να είναι πρωτότυπο, υπό την έννοια ότι πρέπει να είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του, και, αφετέρου, η κατασκευή του δεν μπορεί να έχει υπαγορευθεί από τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή άλλες δεσμεύσεις που δεν έχουν αφήσει περιθώριο για την άσκηση δημιουργικής ελευθερίας.

41. Το αιτούν δικαστήριο αναγνωρίζει, συναφώς, ότι το σύστημα αρθρωτών επίπλων USM Haller συνιστά «επαρκή έκφραση», κατά την έννοια του δεύτερου χαρακτηριστικού της νομολογίας που απορρέει από την απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), το δε δεύτερο αυτό χαρακτηριστικό προϋποθέτει την ύπαρξη αντικειμένου το οποίο μπορεί να προσδιοριστεί με επαρκή ακρίβεια και αντικειμενικότητα, έστω και αν η συγκεκριμένη «έκφραση» δεν είναι κατ' ανάγκην μόνιμη. Κατά το αιτούν δικαστήριο, στην περίπτωση του συστήματος αρθρωτών επίπλων USM Haller είναι δυνατός ο «αντικειμενικός προσδιορισμός», δεδομένου ότι το σύστημα αυτό αποτελείται από περιορισμένο αριθμό μεμονωμένων στοιχείων που συνδυάζονται μεταξύ τους σε ένα σύστημα και παρέχουν μια χαρακτηριστική και επαναλαμβανόμενη συνολική εντύπωση.

42. Το αιτούν δικαστήριο δεν αποκλείει, συναφώς, το ενδεχόμενο, στην περίπτωση των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, να υφίσταται σχέση κανόνα-εξαίρεσης μεταξύ της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, υπό την έννοια ότι, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων αυτών υπό το πρίσμα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να επιβάλλονται αυστηρότερες απαιτήσεις όσον αφορά τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του δημιουργού τους απ' ό,τι για άλλα είδη αντικειμένων.

43. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ανακύπτει το ζήτημα αν η εξέταση της πρωτοτυπίας ενός αντικειμένου εξαρτάται από την υποκειμενική άποψη του δημιουργού του ή αν πρέπει να εφαρμοστεί ένα αντικειμενικό κριτήριο. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, συναφώς, ότι δεν έχει ακόμη καταστεί σαφές στη νομολογία του Δικαστηρίου αν, κατά την εκτίμηση της πρωτοτυπίας ενός αντικειμένου, μπορούν να ληφθούν υπόψη περιστάσεις εξωγενείς και μεταγενέστερες της δημιουργίας του, όπως η παρουσίασή του σε καλλιτεχνικές εκθέσεις ή σε μουσεία, ή ακόμη και η αναγνώρισή του στους κύκλους των ειδικών.

44. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Υφίσταται στην περίπτωση των έργων εφαρμοσμένης τέχνης σχέση κανόνα-εξαίρεσης μεταξύ της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, με αποτέλεσμα να τίθενται, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των έργων αυτών βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, υψηλότερες απαιτήσεις όσον αφορά τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του δημιουργού απ' ό,τι στην περίπτωση άλλων ειδών έργων;

2) Πρέπει κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας να λαμβάνεται (επίσης) υπόψη η υποκειμενική σκοπιά του δημιουργού αναφορικά με τη δημιουργική διαδικασία και, ειδικότερα, πρέπει ο δημιουργός να προβαίνει συνειδητά στις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές προκειμένου αυτές να θεωρούνται ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές κατά την έννοια της νομολογίας του [Δικαστηρίου];

3) Εάν πρέπει στο πλαίσιο της εξέτασης της πρωτοτυπίας να λαμβάνεται κυρίως υπόψη το ζήτημα αν και σε ποιον βαθμό η καλλιτεχνική δημιουργία βρήκε αντικειμενική έκφραση στο έργο: μπορούν, στο πλαίσιο της εξέτασης αυτής, να ληφθούν επίσης υπόψη στοιχεία μεταγενέστερα της κρίσιμης για την εκτίμηση της πρωτοτυπίας του έργου ημερομηνίας κατά την οποία η δημιουργία απέκτησε μορφή, όπως η παρουσίασή της σε καλλιτεχνικές εκθέσεις ή μουσεία ή η αναγνώρισή της στους κύκλους των ειδικών;»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

45. Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 13ης Μαΐου 2024, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-580/23 και C-795/23 προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-795/23

46. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση C-795/23 ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν η οδηγία 2001/29 έχει την έννοια ότι υφίσταται σχέση κανόνα-εξαίρεσης μεταξύ της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, με αποτέλεσμα να πρέπει να τίθενται, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, υψηλότερες απαιτήσεις από αυτές που προβλέπονται για άλλα είδη έργων.

47. Εν προκειμένω, τα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου αφορούν ειδικώς τον χαρακτηρισμό ενός χρηστικού αντικειμένου ως «έργου», κατά την έννοια της οδηγίας 2001/29. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί ιδίως να διευκρινισθεί το περιεχόμενο της σκέψης 52 της απόφασης της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι, καίτοι η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων και η προστασία που διασφαλίζεται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας μπορούν, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, να παρέχονται σωρευτικώς στο ίδιο αντικείμενο, η σώρευση αυτή μπορεί να καταστεί δυνατή σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις.

48. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η έννοια του «έργου» κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29 συνιστά, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης η οποία πρέπει να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται ομοιόμορφα και η οποία προϋποθέτει τη συνδρομή δύο σωρευτικών στοιχείων. Αφενός, προϋποθέτει ότι υφίσταται ένα πρωτότυπο αντικείμενο, όπερ σημαίνει ότι το αντικείμενο αυτό είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του. Αφετέρου, ως έργο μπορούν να χαρακτηριστούν μόνον τα στοιχεία που αποτελούν την έκφραση της εν λόγω προσωπικής πνευματικής εργασίας (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

49. Όσον αφορά το πρώτο από τα ως άνω στοιχεία, από τη νομολογία προκύπτει ότι, για να μπορεί ένα αντικείμενο να θεωρηθεί πρωτότυπο, είναι αναγκαίο, και συγχρόνως επαρκές, να αντανάκλα την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του. Αντιθέτως, όταν η κατασκευή ορισμένου αντικειμένου υπαγορεύεται από τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή άλλες δεσμεύσεις που δεν αφήνουν περιθώριο για την άσκηση δημιουργικής ελευθερίας, το αντικείμενο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρουσιάζει την αναγκαία πρωτοτυπία ώστε να μπορεί να αποτελέσει έργο (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψεις 30 και 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

50. Συνακόλουθα, η αντανάκλαση της προσωπικότητας του δημιουργού στο αντικείμενο του οποίου ζητείται η προστασία, μέσω της εκφράσεως ελεύθερων και δημιουργικών επιλογών του δη-

μιουργού, αποτελεί την καθοριστική προϋπόθεση της έννοιας της «πρωτοτυπίας» και, κατά συνέπεια, της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας στο δίκαιο της Ένωσης.

51. Αντιθέτως, όσον αφορά την προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων που εμπίπτουν είτε στην οδηγία 98/71, η οποία εφαρμόζεται στα σχέδια και υποδείγματα που έχουν καταχωρισθεί σε ένα ή ως προς ένα κράτος μέλος, είτε στον κανονισμό 6/2002, ο οποίος εφαρμόζεται στα προστατευόμενα σε επίπεδο Ένωσης σχέδια και υποδείγματα, εφαρμόζεται ένα άλλο αντικειμενικό κριτήριο προστασίας, αυτό του νεωτερισμού και του ατομικού χαρακτήρα. Το ως άνω κριτήριο αξιολογείται σε σχέση με τα προγενέστερα σχέδια ή υποδείγματα και, στο πλαίσιο αυτό, κάθε σχέδιο ή υπόδειγμα που διακρίνεται επαρκώς από αυτά ώστε να δημιουργεί διαφορετική συνολική εντύπωση μπορεί να τύχει της εν λόγω προστασίας.

52. Η ως άνω διαφοροποίηση μεταξύ των κριτηρίων προστασίας εξηγείται από το γεγονός ότι η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων, αφενός, και η προστασία που διασφαλίζεται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, αφετέρου, επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς και υπόκεινται σε διαφορετικά καθεστώτα. Συγκεκριμένα, η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων αποσκοπεί στην προστασία αντικειμένων τα οποία, μολοντί είναι νέα και εξατομικευμένα, έχουν χρηστικό χαρακτήρα και προορίζονται για μαζική παραγωγή. Επιπλέον, η προστασία αυτή προορίζεται να εφαρμόζεται για διάρκεια περιορισμένη μεν, πλην όμως επαρκή ώστε να μπορέσουν να καταστούν αποδοτικές οι επενδύσεις που υπήρξαν αναγκαίες για τη δημιουργία και την παραγωγή των αντικειμένων αυτών, χωρίς ωστόσο να παρακωλύεται υπέρμετρα ο ανταγωνισμός. Η δε προστασία που παρέχεται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, η διάρκεια της οποίας είναι σημαντικά μεγαλύτερη, επιφυλάσσεται μόνο στα αντικείμενα που αξίζουν να χαρακτηριστούν ως έργα (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 50).

53. Για τους λόγους αυτούς, η παροχή προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας σε αντικείμενο που προστατεύεται ως σχέδιο ή υπόδειγμα δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να θιγούν οι σκοποί και η αποτελεσματικότητα καθενός από τα δύο αυτά είδη προστασίας (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 51).

54. Εξ αυτού συνάγεται, πρώτον, ότι τα αντικείμενα που προστατεύονται ως σχέδια ή υποδείγματα δεν μπορούν καταρχήν να εξομοιωθούν με εκείνα που αποτελούν προστατευόμενα από την οδηγία 2001/29 έργα (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 40). Δεύτερον, δεν υφίσταται αυτοματισμός μεταξύ της παροχής της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της παροχής προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Τρίτον, οι προϋποθέσεις της προστασίας αυτής, ήτοι οι προϋποθέσεις του νεωτερισμού και του ατομικού χαρακτήρα, αφετέρου, και της πρωτοτυπίας, αφετέρου, δεν πρέπει να συγχέονται.

55. Μολοντί η προστασία που επιφυλάσσεται στα σχέδια και υποδείγματα και η προστασία που διασφαλίζεται από το δι-

καίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν αποκλείουν η μία την άλλη (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 43) και μπορούν να παρέχονται σωρευτικώς στο ίδιο αντικείμενο, η σώρευση αυτή περιορίζεται σε ορισμένες περιπτώσεις (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 52), καθόσον θεωρείται ότι ο δημιουργός δημιουργεί ένα έργο μοναδικό στο οποίο αποτυπώνεται η προσωπικότητά του και το οποίο, υπό την ιδιότητα αυτή, προστατεύεται σύμφωνα με την οδηγία 2001/29.

56. Ωστόσο, δεν υφίσταται σχέση κανόνα-εξαίρεσης μεταξύ της προστασίας που επιφυλάσσεται στα σχέδια και υποδείγματα και της προστασίας που διασφαλίζει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

57. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ένα σχέδιο ή υπόδειγμα μπορεί να χαρακτηριστεί ως «έργο», κατά την έννοια της οδηγίας 2001/29, αν ανταποκρίνεται στις δύο απαιτήσεις που εκτίθενται στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, 683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 48) και ότι η πρωτοτυπία των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης πρέπει να εκτιμάται σύμφωνα με τις ίδιες απαιτήσεις που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση της πρωτοτυπίας των άλλων ειδών αντικειμένων.

58. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-795/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2001/29 έχει την έννοια ότι μεταξύ της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας δεν υφίσταται σχέση κανόνα-εξαίρεσης, λόγω της οποίας θα έπρεπε να τίθενται, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, υψηλότερες απαιτήσεις από αυτές που προβλέπονται για άλλα είδη έργων.

Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-580/23 καθώς και επί του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-795/23

59. Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-580/23, καθώς και με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-795/23, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, τα αιτούντα δικαστήρια ζητούν, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29 έχουν την έννοια ότι, κατά την εκτίμηση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα στοιχεία που συνδέονται με τη δημιουργική διαδικασία και τις προθέσεις του δημιουργού τους ή μόνον τα στοιχεία που μπορούν να γίνουν αντιληπτά στο ίδιο το αντικείμενο. Τα αιτούντα δικαστήρια διερωτώνται, συναφώς, ποιος είναι, κατά την εν λόγω εκτίμηση, ο ρόλος πρόσθετων στοιχείων όπως είναι η χρήση ήδη διαθέσιμων σχημάτων κατά τη δημιουργία του οικείου αντικειμένου, η έμπνευση που αντλεί ο δημιουργός του από υφιστάμενα αντικείμενα, η πιθανότητα ύπαρξης ανεξάρτητου παρόμοιου δημιουργήματος ή ακόμη η αναγνώριση του δημιουργήματος στους κύκλους των ειδικών.

Επί της εκτιμήσεως της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης

60. Όσον αφορά την εκτίμηση του κριτηρίου της πρωτοτυπίας, υπενθυμίζεται ότι, εν προκειμένω, τα δύο αιτούντα δικαστήρια διερωτώνται ως προς τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εκτιμώνται οι δημιουργικές επιλογές που πραγματοποιούνται κατά τη δημιουργία χρηστικών αντικειμένων, όπως τα έπιπλα.

61. Από τη νομολογία που μνημονεύεται στις σκέψεις 48 και 49 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, για να διαπιστώσει τον πρωτότυπο χαρακτήρα ενός έργου στο πλαίσιο του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, το επιληφθέν δικαστήριο πρέπει να εκτιμήσει αν το αντικείμενο του οποίου ζητείται η προστασία συνιστά την έκφραση των ελεύθερων και δημιουργικών επιλογών που αντανακλούν την προσωπικότητα του δημιουργού του.

62. Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 41 των προτάσεων του, η εκτίμηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητας του συγκεκριμένου είδους έργων. Πράγματι, τα έργα εφαρμοσμένης τέχνης διακρίνονται από άλλες κατηγορίες έργων καθότι αποτελούν, κατά κύριο λόγο, χρηστικά αντικείμενα. Αυτού του είδους τα αντικείμενα είναι αποτέλεσμα της τεχνογνωσίας και των επιλογών των δημιουργών τους, οι δε επιλογές τους μπορεί να υπαγορεύονται από τεχνικούς, εργονομικούς περιορισμούς ή περιορισμούς ασφαλείας ή να προκύπτουν από πρότυπα ή συμβάσεις που έχουν θεσπισθεί στον συγκεκριμένο τομέα.

63. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει, συναφώς, ότι ένα αντικείμενο που πληροί το κριτήριο της πρωτοτυπίας μπορεί να τύχει προστασίας δυνάμει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, έστω και αν η κατασκευή του υπαγορεύεται εν μέρει από τεχνικές εκτιμήσεις, εφόσον τούτο δεν έχει εμποδίσει τον δημιουργό να εκφράσει την προσωπικότητά του με το αντικείμενο, προβαίνοντας σε ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 26).

64. Συγκεκριμένα, από τη νομολογία προκύπτει ότι δεν πληρούν το κριτήριο της πρωτοτυπίας εκείνα τα συστατικά στοιχεία του αντικειμένου τα οποία χαρακτηρίζονται αποκλειστικώς από την τεχνική λειτουργία τους, δεδομένου ότι η προστασία η οποία απορρέει από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν καλύπτει τις ιδέες. Πράγματι, όταν η έκφραση των συστατικών αυτών στοιχείων του αντικειμένου υπαγορεύεται από την τεχνική λειτουργία τους, οι διαφορετικοί τρόποι υλοποίησης της ιδέας είναι τόσο περιορισμένοι ώστε η ιδέα και η έκφρασή της συγχέονται (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

65. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, δεν μπορεί να τεκμαίρεται ο δημιουργικός χαρακτήρας των επιλογών του δημιουργού του αντικειμένου. Επομένως, το δικαστήριο που επιλαμβάνεται του ζητήματος της πρωτοτυπίας ενός χρηστικού αντικειμένου πρέπει να αναζητεί και να εντοπίζει τις δημιουργικές επιλογές στη μορφή του προκειμένου να μπορεί να αποφανθεί ότι το αντικείμενο προ-

στατεύεται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, διευκρινιζόμενου ότι, ακόμη και όταν ο δημιουργός του έχει προβεί σε επιλογές που δεν υπαγορεύονται από τεχνικούς ή άλλους περιορισμούς, ο δημιουργικός χαρακτήρας των επιλογών αυτών, κατά την έννοια του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, δεν μπορεί να τεκμαίρεται (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 32).

66. Όσον αφορά τα συστατικά στοιχεία ενός χρηστικού αντικειμένου, αυτά υπόκεινται στο ίδιο καθεστώς με το αντικείμενο στο σύνολό του. Επομένως, τα συστατικά στοιχεία ενός έργου απολαύουν προστασίας δυνάμει του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, υπό την προϋπόθεση ότι περιλαμβάνουν ορισμένα από τα στοιχεία που αποτελούν την πρωτότυπη έκφραση του δημιουργού του έργου και ότι μετέχουν, καθεαυτά, στην πρωτότυπη δημιουργία όλου του έργου (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, σκέψεις 38 και 39).

67. Πρέπει να προστεθεί ότι, μολοντί αληθεύει ότι οι καλλιτεχνικής ή αισθητικής φύσεως εκτιμήσεις αποτελούν τμήμα της δημιουργικής δραστηριότητας, το γεγονός ότι ένα υπόδειγμα παράγει ένα τέτοιο αποτέλεσμα δεν μπορεί, αυτό καθεαυτό, να καθορίσει κατά πόσον το υπόδειγμα αυτό συνιστά πνευματικό δημιούργημα που αντανακλά την ελευθερία επιλογής και την προσωπικότητα του δημιουργού του και που, επομένως, πληροί την απαίτηση περί πρωτοτυπίας (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 54).

68. Επομένως, το γεγονός ότι ένα υπόδειγμα παράγει, πέραν του χρηστικού σκοπού του, ιδιαίτερο και αξιοσημείωτο οπτικό αποτέλεσμα από αισθητικής απόψεως δεν είναι ικανό να δικαιολογήσει, αφ' εαυτού, τον χαρακτηρισμό του ως «έργου» κατά την έννοια της οδηγίας 2001/29 (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 55).

Επί της συνεκτιμήσεως της δημιουργικής διαδικασίας και των προθέσεων του δημιουργού

69. Τα αιτούντα δικαστήρια ερωτούν αν η πρωτοτυπία ενός χρηστικού αντικειμένου, όπως τα έπιπλα των οποίων η προστασία ζητείται εν προκειμένω βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των προθέσεων του δημιουργού του κατά τη διαδικασία της δημιουργίας.

70. Από τη νομολογία που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 48 και 49 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, για να μπορεί ένα αντικείμενο να θεωρηθεί πρωτότυπο δημιούργημα, είναι αναγκαίο, και συγχρόνως επαρκές, να «αντανακλά» την προσωπικότητα του δημιουργού του, «εκφράζοντας» τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του.

71. Όπως, ωστόσο, υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 45 των προτάσεων του, με τη χρήση των όρων «αντανακλά» και «εκφράζοντας» δηλώνεται σαφώς ότι οι εν λόγω επιλογές καθώς και η προσωπικότητα του δημιουργού πρέπει να είναι ορατές στο αντικείμενο του οποίου ζητείται η προστασία.

72. Όσον αφορά το δεύτερο στοιχείο που μνημονεύεται στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως, το Δικαστήριο έχει διευ-

κρινίσει ότι η έννοια του «έργου» που διαλαμβάνεται στην οδηγία 2001/29 προϋποθέτει την ύπαρξη αντικειμένου που να μπορεί να προσδιοριστεί με επαρκή ακρίβεια και αντικειμενικότητα. Συγκεκριμένα, αφενός, οι αρχές που είναι αρμόδιες για τη διασφάλιση της προστασίας των αποκλειστικών δικαιωμάτων που εμπεριέχονται στο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να μπορούν να γνωρίζουν με σαφήνεια και ακρίβεια το αντικείμενο που προστατεύεται κατ' αυτόν τον τρόπο. Το ίδιο ισχύει για τους τρίτους έναντι των οποίων είναι δυνατόν να αντιταχθεί η προστασία την οποία διεκδικεί ο δημιουργός του αντικειμένου αυτού. Αφετέρου, η ανάγκη εξαλείψεως κάθε στοιχείου υποκειμενικότητας, βλαπτικής για την ασφάλεια δικαίου, κατά τη διαδικασία προσδιορισμού του αντικειμένου της προστασίας προϋποθέτει ότι το εν λόγω αντικείμενο αποτελεί προϊόν εκφράσεως κατά τρόπο αντικειμενικό (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψεις 32 και 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

73. Επομένως, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 65 της παρούσας αποφάσεως, το δικαστήριο που καλείται να εξετάσει το ζήτημα της πρωτοτυπίας ενός αντικειμένου πρέπει να αναζητεί και να εντοπίζει τις δημιουργικές επιλογές «στη μορφή» του αντικειμένου, προκειμένου να αποφανθεί ότι το αντικείμενο προστατεύεται ως έργο βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

74. Η ως άνω απαίτηση για την ύπαρξη ενός αντικειμένου που να μπορεί να προσδιοριστεί στηρίζεται στη θεμελιώδη αρχή του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας, σύμφωνα με την οποία δεν προστατεύονται οι ιδέες, αλλά μόνον η έκφρασή τους (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 27). Οι προθέσεις του δημιουργού εμπίπτουν όμως στο πεδίο των ιδεών. Επομένως, μπορούν να προστατευθούν μόνο στο μέτρο που ο δημιουργός τις έχει εκφράσει στο οικείο έργο.

75. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο που επιλαμβάνεται του ζητήματος της πρωτοτυπίας του αντικειμένου μπορεί να λάβει υπόψη τη δημιουργική διαδικασία και τις προθέσεις του δημιουργού, υπό την προϋπόθεση ότι τα στοιχεία αυτά εκφράζονται στο ίδιο το αντικείμενο, χωρίς ωστόσο να μπορεί να στηρίξει καθοριστικά την εκτίμησή του στα εν λόγω στοιχεία.

Επί της συνεκτιμήσεως άλλων στοιχείων

76. Τα αιτούντα δικαστήρια ζητούν επίσης να διευκρινισθεί ποια είναι η σημασία που πρέπει να δοθεί, κατά την εκτίμηση της πρωτοτυπίας ενός αντικειμένου εφαρμοσμένης τέχνης, σε στοιχεία όπως είναι η χρήση από τον δημιουργό του ήδη διαθέσιμων σχημάτων, η έμπνευση που αντλεί ο δημιουργός του από υφιστάμενα αντικείμενα, η ύπαρξη ανεξάρτητου παρόμοιου δημιουργήματος ή η πιθανότητα τέτοιας ύπαρξης ή, ακόμη, σε περιστάσεις μεταγενέστερες της δημιουργίας του αντικειμένου, όπως είναι η παρουσίασή του σε εκθέσεις ή μουσεία ή, γενικότερα, η αναγνώρισή του στους κύκλους των ειδικών.

77. Υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, το επιληφθέν δικαστήριο, προκειμένου να κρίνει αν ένα αντικείμενο είναι πρωτότυπο δημιούργημα και αν προστατεύεται, ως εκ τούτου, με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, οφείλει να λάβει υπόψη όλα

τα στοιχεία τα οποία ασκούν επιρροή στη συγκεκριμένη περίπτωση, ως είχαν κατά τον χρόνο του σχεδιασμού του αντικειμένου αυτού, ανεξαρτήτως παραγόντων εξωγενών και μεταγενέστερων της δημιουργίας του (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 37).

78. Ως προς το ζήτημα αυτό, πρώτον, όπως υπενθύμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 54 των προτάσεων του, η χρήση ήδη διαθέσιμων σχημάτων από τον δημιουργό ενός αντικειμένου δεν αποκλείει, αυτή καθεαυτή, την πρωτοτυπία του. Πράγματι, ένα αντικείμενο που αποτελείται αποκλειστικά από διαθέσιμα σχήματα μπορεί να είναι πρωτότυπο, όταν ο δημιουργός του έχει εκφράσει τις δημιουργικές του επιλογές στη διάταξη των σχημάτων αυτών.

79. Δεύτερον, όσον αφορά την περίπτωση κατά την οποία ο δημιουργός αντικειμένου εμπνεύστηκε από υφιστάμενα αντικείμενα, η προστασία βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας θα περιορίζεται στον προσδιορισμό των δημιουργικών στοιχείων που εισέφερε ο ίδιος ο συγκεκριμένος δημιουργός. Πράγματι, όταν το επίμαχο αντικείμενο αποτελεί «παραλλαγή» υφιστάμενου έργου προερχόμενου από τον ίδιο δημιουργό και εξ ορισμού πρωτότυπου, μπορεί να τύχει της προστασίας που παρέχει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας εφόσον τα δημιουργικά στοιχεία που επαναλαμβάνονται παραμένουν σε αυτό και συνιστούν το αποτύπωμα της προσωπικότητας του ίδιου αυτού δημιουργού. Αντιθέτως, όταν οι δημιουργοί είναι διαφορετικοί, το επίμαχο αντικείμενο πρέπει να θεωρείται ως έργο εμπνευσμένο, δηλαδή έργο στο οποίο δεν επαναλαμβάνονται αυτούσια τα δημιουργικά στοιχεία άλλου έργου, αλλά το οποίο εμπνέεται από το άλλο έργο με διαφορετικό τρόπο. Εντούτοις, το νέο αυτό έργο μπορεί επίσης να τύχει, αυτό καθεαυτό, της ως άνω προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται οι απαιτήσεις της νομολογίας που μνημονεύεται στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως.

80. Τρίτον, διαπιστώνεται ότι, έστω και αν το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας δεν προβλέπει προϋπόθεση νεωτερισμού, η δημιουργία από άλλον δημιουργό αντικειμένων παρόμοιων ή πανομοιότυπων με συγκεκριμένο αντικείμενο, πριν τη δημιουργία του αντικειμένου αυτού, μπορεί να αποτελεί κρίσιμη ένδειξη για τον χαμηλό βαθμό, ή και την έλλειψη, πρωτοτυπίας του εν λόγω αντικειμένου. Εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι, στην περίπτωση αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, όπου διάφοροι περιορισμοί που χαρακτηρίζονται από την τεχνική λειτουργία τους περιορίζουν την ελευθερία των δημιουργών, δεν μπορεί να αποκλειστεί πλήρως το ενδεχόμενο δύο δημιουργοί να έχουν προβεί, κατά τρόπο ανεξάρτητο, σε παρόμοιες ή ακόμη και πανομοιότυπες δημιουργικές επιλογές.

81. Τέλος, τέταρτον, όσον αφορά περιστάσεις όπως είναι η παρουσίαση ενός αντικειμένου σε καλλιτεχνικές εκθέσεις ή μουσεία και η αναγνώρισή του στους κύκλους των ειδικών, οι περιστάσεις αυτές, εξωγενείς και μεταγενέστερες της δημιουργίας του αντικειμένου, δεν είναι, σύμφωνα με τη νομολογία που μνημονεύεται στη σκέψη 77 της παρούσας αποφάσεως, ούτε αναγκαίες ούτε καθοριστικές αυτές καθεαυτές.

82. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση

C-580/23 καθώς και στο δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-795/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29 έχουν την έννοια ότι έργο, κατά τις ως άνω διατάξεις, συνιστά ένα αντικείμενο που αντανάκλα την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του. Δεν θεωρούνται ελεύθερες και δημιουργικές οι επιλογές που υπαγορεύονται από διάφορους περιορισμούς, ιδίως τεχνικής φύσεως, που δεσμεύουν τον δημιουργό κατά τη δημιουργία του αντικειμένου, αλλά ούτε και εκείνες που, αν και ελεύθερες, δεν φέρουν το αποτύπωμα της προσωπικότητας του δημιουργού προσδίδοντας στο αντικείμενο μοναδικότητα. Περιστάσεις όπως οι προθέσεις του δημιουργού κατά τη δημιουργική διαδικασία, οι πηγές της εμπνεύσεώς του και η χρήση ήδη διαθέσιμων σχημάτων, η πιθανότητα ύπαρξης ανεξάρτητου παρόμοιου δημιουργήματος ή η αναγνώριση του εν λόγω αντικειμένου στους κύκλους των ειδικών μπορούν, ενδεχομένως, να ληφθούν υπόψη, αλλά δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, ούτε αναγκαίες ούτε καθοριστικές για να αποδειχθεί η πρωτοτυπία του αντικειμένου του οποίου ζητείται η προστασία.

Επί του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-580/23

83. Με το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-580/23, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29 έχουν την έννοια ότι, για να διαπιστωθεί προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει, αφενός, να προσδιοριστεί αν τα δημιουργικά στοιχεία επαναλαμβάνονται κατά τρόπο ώστε να είναι αναγνωρίσιμα στο αντικείμενο ή αν αρκεί συναφώς να δημιουργείται η ίδια συνολική εντύπωση και, αφετέρου, να ληφθεί υπόψη ο βαθμός πρωτοτυπίας του επίμαχου έργου και η ύπαρξη παρόμοιου δημιουργήματος.

84. Συναφώς, κατά πρώτον, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, η προσβολή αποτελεί συνέπεια της χρήσεως ενός έργου χωρίς την άδεια του δημιουργού του (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 21).

85. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η άνευ αδείας χρήση ενός έργου μπορεί να αποτελέσει τέτοια προσβολή ακόμη και όταν αφορά ένα σχετικώς έλασσον στοιχείο του έργου, εφόσον το στοιχείο αυτό αποτελεί, αυτό καθαυτό, την έκφραση της προσωπικής πνευματικής δημιουργίας του δημιουργού του (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, σκέψη 47).

86. Συνεπώς, προκειμένου να διαπιστωθεί προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, το αιτούν δικαστήριο πρέπει, πρώτον, να διαπιστώσει άνευ αδείας χρήση τουλάχιστον των δημιουργικών πρωτότυπων στοιχείων του προστατευόμενου έργου και, δεύτερον, να προσδιορίσει εάν τα στοιχεία αυτά, δηλαδή εκείνα τα οποία αποτελούν έκφραση των επιλογών που αντανάκλουν την προσωπικότητα του

δημιουργού του προστατευόμενου έργου, επαναλαμβάνονται κατά τρόπο ώστε να είναι αναγνωρίσιμα στο αντικείμενο που φέρεται να προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας (πρβλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Pelham κ.λπ., C-476/17, EU:C:2019:624, σκέψη 39).

87. Αντιθέτως, για την εκτίμηση προσβολής του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 2, στοιχείο α', του άρθρου 3, παράγραφος 1, και του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29, δεν μπορεί να είναι καθοριστική η σύγκριση της συνολικής εντυπώσεως που δημιουργεί καθένα από τα αντιπαρετιθέμενα αντικείμενα, δεδομένου ότι το κριτήριο αυτό αφορά την προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων.

88. Κατά δεύτερον, όσον αφορά τη συνεκτίμηση του βαθμού πρωτοτυπίας του προστατευόμενου έργου, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όταν ένα αντικείμενο έχει τα χαρακτηριστικά που εκτίθενται στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως και, ως εκ τούτου, αποτελεί έργο, πρέπει, υπό την ιδιότητα αυτή, να απολαύει προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, σύμφωνα με την οδηγία 2001/29, με την επισήμανση ότι η έκταση της προστασίας αυτής δεν εξαρτάται από τον βαθμό δημιουργικής ελευθερίας που διέθετε ο δημιουργός του και, επομένως, δεν μπορεί να είναι μικρότερη εκείνης της οποίας τυγχάνει κάθε έργο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας (πρβλ. απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, σκέψη 35).

89. Ως προς το ζήτημα αυτό, υπογραμμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει, ιδίως όσον αφορά τα χρηστικά αντικείμενα, ότι, καίτοι από την ύπαρξη διαφορετικών πιθανών σχημάτων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στο ίδιο τεχνικό αποτέλεσμα μπορεί να διαπιστωθεί ότι υφίσταται δυνατότητα επιλογής, η ύπαρξη των σχημάτων αυτών δεν είναι καθοριστική για την εκτίμηση των παραγόντων που διαμόρφωσαν την επιλογή στην οποία προέβη ο δημιουργός. Ομοίως, η βούληση του προσώπου που φέρεται να προσέβαλε το σχετικό δικαίωμα είναι άνευ σημασίας στο πλαίσιο μιας τέτοιας εκτίμησης (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 35).

90. Κατά τρίτον, όσον αφορά την ύπαρξη κοινής πηγής εμπνεύσεως για τα δύο αντιπαρετιθέμενα αντικείμενα, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 71 των προτάσεών του, αφενός, όταν τα δύο επίμαχα αντικείμενα εμπνέονται από το ίδιο έργο, ή από προγενέστερο σχέδιο ή υπόδειγμα, μόνον τα «νέα» δημιουργικά στοιχεία είναι πρωτότυπα στο παράγωγο έργο και μόνον η αναπαραγωγή αυτών των νέων στοιχείων συνιστά ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Αφετέρου, το γεγονός και μόνον της υιοθέτησης της ίδιας καλλιτεχνικής τάσης ή του ίδιου καλλιτεχνικού ρεύματος με τον δημιουργό προγενέστερου έργου δεν συνιστά προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας αν δεν υπάρχει αναπαραγωγή δημιουργικών στοιχείων του προγενέστερου έργου δυνάμενων να προσδιοριστούν κατά τρόπο συγκεκριμένο.

91. Τέλος, όσον αφορά την ύπαρξη ανεξάρτητου παρόμοιου δημιουργήματος, μολονότι οι δυνατότητες για δημιουργικό-

τητα είναι περιορισμένες για τεχνικούς λόγους στην περίπτωση αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, μια τέτοια περίπτωση δεν αποκλείεται εντελώς και, αν υποθεθεί ότι αποδεικνύεται, δεν συνιστά προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Το επιληφθέν δικαστήριο, προκειμένου να διαπιστώσει ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, οφείλει να εκτιμήσει κατά πόσον υφίσταται πράγματι τέτοιο ανεξάρτητο παρόμοιο δημιούργημα, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα στοιχεία τα οποία ασκούν επιρροή στη συγκεκριμένη περίπτωση, ως είχαν κατά τον χρόνο δημιουργίας των επίμαχων αντικειμένων, ανεξαρτήτως παραγόντων εξωγενών και μεταγενέστερων της δημιουργίας τους. Η πιθανότητα και μόνον ύπαρξης τέτοιας κατάστασης δεν μπορεί να δικαιολογήσει άρνηση παροχής προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

92. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-580/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29 έχουν την έννοια ότι, για να διαπιστωθεί προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να προσδιοριστεί αν τα δημιουργικά στοιχεία του προστατευόμενου έργου επαναλαμβάνονται κατά τρόπο ώστε να είναι αναγνωρίσιμα στο αντικείμενο που φέρεται να προσβάλλει το εν λόγω δικαίωμα. Το γεγονός ότι τα δύο αντιπαρτιθέμενα αντικείμενα δημιουργούν την ίδια συνολική εντύπωση και ο βαθμός πρωτοτυπίας του επίμαχου έργου δεν ασκούν επιρροή. Η πιθανότητα ύπαρξης παρόμοιου δημιουργήματος δεν μπορεί να δικαιολογήσει την άρνηση παροχής προστασίας. [...]

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

1) Η οδηγία 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας,

έχει την έννοια ότι:

μεταξύ της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας δεν υφίσταται σχέση κανόνα-εξαιρέσης, λόγω της οποίας θα έπρεπε να τίθενται, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, υψηλότερες απαιτήσεις από αυτές που προβλέπονται για άλλα είδη έργων.

2) Το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29

έχουν την έννοια ότι:

έργο, κατά τις ως άνω διατάξεις, συνιστά ένα αντικείμενο που αντανάκλα την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του. Δεν θεωρούνται ελεύθερες και δημιουργικές οι επιλογές που υπαγορεύονται από διάφορους περιορισμούς, ιδίως τεχνικής φύσεως, που δεσμεύουν τον δημιουργό κατά τη δημιουργία του αντικειμένου, αλλά ούτε και εκείνες που, αν και ελεύθερες, δεν

φέρουν το αποτύπωμα της προσωπικότητας του δημιουργού προσδίδοντας στο αντικείμενο μοναδικότητα. Περιστάσεις όπως οι προθέσεις του δημιουργού κατά τη δημιουργική διαδικασία, οι πηγές της εμπνεύσεώς του και η χρήση ήδη διαθέσιμων σχημάτων, η πιθανότητα ύπαρξης ανεξάρτητου παρόμοιου δημιουργήματος ή η αναγνώριση του εν λόγω αντικειμένου στους κύκλους των ειδικών μπορούν, ενδεχομένως, να ληφθούν υπόψη, αλλά δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, ούτε αναγκαίες ούτε καθοριστικές για να αποδειχθεί η πρωτοτυπία του αντικειμένου του οποίου ζητείται η προστασία.

3) Το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29

έχουν την έννοια ότι:

για να διαπιστωθεί προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να προσδιοριστεί αν τα δημιουργικά στοιχεία του προστατευόμενου έργου επαναλαμβάνονται κατά τρόπο ώστε να είναι αναγνωρίσιμα στο αντικείμενο που φέρεται να προσβάλλει το εν λόγω δικαίωμα. Το γεγονός ότι τα δύο αντιπαρτιθέμενα αντικείμενα δημιουργούν την ίδια συνολική εντύπωση και ο βαθμός πρωτοτυπίας του επίμαχου έργου δεν ασκούν επιρροή. Η πιθανότητα ύπαρξης παρόμοιου δημιουργήματος δεν μπορεί να δικαιολογήσει την άρνηση παροχής προστασίας.

Παρατηρήσεις

Απόφαση ΔΕΕ Mio / Konektra (C-580/23 & C-795/23): Το δικαίο της πνευματικής ιδιοκτησίας στον χώρο των χρηστικών αντικειμένων

I. Ιστορικό

Η συγκεκριμένη απόφαση αφορά δύο διαφορετικές υποθέσεις, οι οποίες συνεκδικάστηκαν, την υπόθεση Mio (C-580/23) και την υπόθεση Konektra (C-795/23).

Η υπόθεση Mio (C-580/23) ανέκυψε ενώπιον των δικαστηρίων της Σουηδίας στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Galleri Mikael & Thomas Asplund (εφεξής Asplund) και του ομίλου Mio (εφεξής Mio). Η σχεδιάστρια και κατασκευάστρια ειδών επίπλωσης, εταιρία Asplund, μεταξύ άλλων διαθέτει στο κοινό τη σειρά τραπεζιών «Palais Royal». Στον αντίποδα, η εταιρία Mio δραστηριοποιείται στο λιανικό εμπόριο επίπλων, και παρέχει προς πώληση τη σειρά τραπεζιών «Cord». Η πρώτη εταιρία άσκησε αγωγή κατά της δεύτερης ενώπιον του σουηδικού πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, αιτούμενη την απαγόρευση κατασκευής και πώλησης των τραπεζιών «Cord», υποστηρίζοντας ότι τα τραπέζια της σειράς «Palais Royal» προστατεύονται από το δικαίο της πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργα εφαρμοσμένης τέχνης και ότι τα τραπέζια της Mio, προσβάλλουν τα δικαιώματα της Asplund επ' αυτών των έργων, αφού ομοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με τα δικά της.

Η Mio ισχυρίστηκε ότι τα τραπέζια της Asplund δεν διαθέτουν επαρκή πρωτοτυπία ώστε να είναι άξια προστασίας, καθώς ο σχεδιασμός τους βασίζεται σε απλές παραλλαγές ήδη υπαρχόντων σχεδίων και υποδειγμάτων, καταχωρημένων στο ενωσιακό μητρώο. Επιπλέον, ισχυρίστηκε ότι, ακόμα και αν αναγνωριζόταν προστασία επ' αυτών, αυτή θα ήταν περιορισμένη, καθώς και ότι οι υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των δύο μοντέλων τραπεζιών θα αρκούσαν για να αποδειχθεί ότι δεν υπάρχει προσβολή. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι τα τραπέζια της Asplund αποτελούσαν πράγματι έργα εφαρμοσμένης τέχνης και ότι η Mio είχε προσβάλει τα δικαιώματά της. Κατόπιν, η Mio κατέθεσε έφεση ενώπιον του Εφετείου της Στοκχόλμης. Το Εφετείο εξέφρασε αμφιβολίες αναφορικά με τα κριτήρια βάσει των οποίων ένα χρηστικό αντικείμενο μπορεί να θεωρηθεί «έργο». Επιπλέον, διερωτήθηκε για το κατά πόσον η εξέταση της πρωτοτυπίας πρέπει να επικεντρώνεται στη δημιουργική διαδικασία και τις επιλογές του δημιουργού ή στο τελικό καλλιτεχνικό αποτέλεσμα του ίδιου του αντικειμένου, αλλά και βάσει ποιων παραγόντων πρέπει να αξιολογείται η ομοιότητα μεταξύ των αντικειμένων κατά την εξέταση της προσβολής πνευματικών δικαιωμάτων, δηλαδή αν πρέπει το έργο να είναι «αναγνωρίσιμο» στο αντικείμενο που φέρεται να το προσβάλλει ή αν αρκεί αυτά να δημιουργούν την ίδια συνολική εντύπωση. Λόγω της παραπάνω αβεβαιότητας, το Εφετείο της Στοκχόλμης αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία ενώπιόν του και να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ ή Δικαστήριο).

Αντίστοιχα, η υπόθεση Konektra (C-795/23), αφορά τη διαφορά μεταξύ της ελβετικής εταιρίας USM U. Schärer Söhne AG (εφεξής USM) και της γερμανικής εταιρίας Konektra GmbH (εφεξής Konektra). Αντικείμενο της διαφοράς αποτέλεσε η προστασία του συστήματος αρθρωτών επίπλων «USM Haller». Ειδικότερα, η USM κατασκευάζει και εμπορεύεται επί δεκαετίες το συγκεκριμένο σύστημα επίπλων, το οποίο περιλαμβάνει έναν σκελετό στρογγυλών σωλήνων που συνδέονται μέσω σφαιρικών κόμβων σύνδεσης, πάνω στον οποίο τοποθετούνται χρωματισμένες μεταλλικές επιφάνειες, επιτρέποντας απεριόριστους συνδυασμούς συναρμολόγησης.

Αρχικώς, η Konektra περιοριζόταν απλώς στην πώληση μεμονωμένων ανταλλακτικών, γεγονός στο οποίο η USM δεν είχε εκφράσει αντίρρηση. Το 2017, ωστόσο, άρχισε να παράγει, διαθέτει και εμπορεύεται δικό της σύστημα επίπλων, το οποίο είναι πανομοιότυπο με το σύστημα επίπλων της USM. Επιπλέον, η Konektra διαφήμιζε τα εν λόγω έπιπλα παραθέτοντας εικόνες ολοκληρωμένων κατασκευών, ενώ παρείχε και οδηγίες συναρμολόγησης και αντίστοιχες υπηρεσίες στους πελάτες της. Η USM θεώρησε ότι η δραστηριότητα αυτή συνιστούσε, μεταξύ άλλων, προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί του συστήματος «USM Haller», ως έργου εφαρμοσμένης τέχνης.

Σε πρώτο βαθμό, το Πρωτοδικείο του Ντίσελντορφ έκανε δεκτή την αγωγή της USM κυρίως βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, το Εφετείο του Ντίσελντορφ ανέτρεψε την απόφαση, κρίνοντας ότι το σύστημα «USM Haller» δεν είναι έργο εφαρμοσμένης τέχνης προστατευόμενο από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, κατά την έννοια της Οδηγίας 2001/29 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, καθώς δεν πληροί τις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί από τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία απορρέει, μεταξύ άλλων, από τις αποφάσεις της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), και της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle (C-833/18, EU:C:2020:461). Αμφότερες οι δύο αντίδικες εταιρίες άσκησαν αναίρεση ενώπιον του Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας (Bundesgerichtshof).

Το Ανώτατο Δικαστήριο θεώρησε ότι η επίλυση της διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία της έννοιας του «έργου», κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 4, παράγραφος 1, της Οδηγίας 2001/29, σύμφωνα με την οποία ένα αντικείμενο πρέπει να έχει δύο χαρακτηριστικά προκειμένου να χαρακτηριστεί ως έργο, ήτοι, αφενός, το επίμαχο αντικείμενο πρέπει να είναι πρωτότυπο, υπό την έννοια ότι πρέπει να είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του, και, αφετέρου, η κατασκευή του δεν μπορεί να έχει υπαγορευθεί από τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή άλλες δεσμεύσεις που δεν αφήνουν περιθώριο για την άσκηση δημιουργικής ελευθερίας.

Το Ανώτατο Δικαστήριο αναγνώρισε κατ' αρχήν ότι το σύστημα «USM Haller» αποτελείται από περιορισμένο αριθμό στοιχείων που δημιουργούν μια χαρακτηριστική και επαναλαμβανόμενη συνολική εντύπωση, η οποία μπορεί να προσδιοριστεί αντικειμενικά. Έτσι αυτό συνιστά «επαρκή έκφραση», όπως απαιτείται από το δεύτερο χαρακτηριστικό της νομολογίας με βάση την απόφαση Cofemel.

Συνεπώς, σύμφωνα με το Ανώτατο Δικαστήριο δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο, στην περίπτωση των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, να υφίσταται σχέση κανόνα-εξαίρεσης μεταξύ της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, υπό την έννοια ότι, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων αυτών υπό το πρίσμα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να επιβάλλονται αυστηρότερες απαιτήσεις όσον αφορά τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του δημιουργού τους απ' ό,τι για άλλα είδη αντικειμένων.

Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ανακύπτει το ζήτημα αν η εξέταση της πρωτοτυπίας ενός αντικει-

μένου εξαρτάται από την υποκειμενική άποψη του δημιουργού του ή αν πρέπει να εφαρμοστεί ένα αντικειμενικό κριτήριο, όπως για παράδειγμα η παρουσίαση του αντικείμενου σε καλλιτεχνικές εκθέσεις ή σε μουσεία, ή ακόμη και η αναγνώρισή του στους κύκλους των ειδικών.

Ενόψει των ως άνω προβληματισμών, το γερμανικό δικαστήριο υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ.

II. Τα νομικά ζητήματα ενώπιον του ΔΕΕ

Το Δικαστήριο κλήθηκε να απαντήσει σε θεμελιώδη ερωτήματα του ενωσιακού δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το ΔΕΕ εξέτασε ιδίως (α) αν στα έργα εφαρμοσμένης τέχνης πρέπει να επιβάλλονται αυστηρότερες απαιτήσεις πρωτοτυπίας σε σχέση με άλλα έργα, (β) εάν κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να λαμβάνεται (επίσης) υπόψη η υποκειμενική σκοπιά του δημιουργού αναφορικά με τη δημιουργική διαδικασία και (γ) αν για την πρωτοτυπία μπορούν να ληφθούν υπόψη μεταγενέστερα στοιχεία, όπως η παρουσίαση του αντικείμενου σε μουσεία ή η αναγνώρισή του από ειδικούς.

III. Προγενέστερη ενωσιακή νομολογία

Θυμίζουμε ότι, σύμφωνα με την απόφαση Cofemel ενώπιον του ΔΕΕ επιβεβαιώθηκε ότι η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων (designs) και η προστασία που διασφαλίζεται με το δικαίωμα του δημιουργού (copyright) μπορούν, δυνάμει του ενωσιακού δικαίου, να συντρέχουν, η σύρρεψη αυτή μπορεί να καταστεί δυνατή σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις. Το γεγονός ότι υποδείγματα, όπως τα υπό κρίση στην υπόθεση Cofemel υποδείγματα ενδυμάτων, παρήγαν, πέραν του χρηστικού σκοπού τους, ένα ιδιαίτερο οπτικό αποτέλεσμα από αισθητικής απόψεως δεν κρίνεται ικανό να δικαιολογήσει τον χαρακτηρισμό τέτοιων υποδειγμάτων ως «έργων» κατά την έννοια της οδηγίας 2001/29.

Περαιτέρω, με την απόφαση Brompton διευκρινίστηκε ότι τα άρθρα 2 έως 5 της οδηγίας 2001/29 έχουν την έννοια ότι η προστασία δυνάμει του προβλεπόμενου από τις εν λόγω διατάξεις δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας καλύπτει προϊόν του οποίου το σχήμα είναι, τουλάχιστον εν μέρει, απαραίτητο για την επίτευξη τεχνικού αποτελέσματος, εφόσον το προϊόν αυτό είναι πρωτότυπο έργο που έχει προκύψει από πνευματική δημιουργία, υπό την έννοια ότι, μέσω του συγκεκριμένου σχήματος, ο δημιουργός του εξέφρασε τη δημιουργική ικανότητά του με πρωτότυπο τρόπο, πραγματοποιώντας ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές ώστε το επίμαχο σχήμα να αντανάκλα την προσωπικότητά του, ζήτημα το οποίο υπόκειται σε έλεγχο από το εθνικό δικαστήριο, λαμβανομένων υπόψη όλων των στοιχείων που ασκούν επιρροή στην εκάστοτε υπόθεση.

IV. Τα πορίσματα της απόφασης και παρατηρήσεις

A. Ως προς την στάθμη της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης

Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι η έννοια του «έργου» κατά το άρθρο 2 της Οδηγίας 2001/29/EK αποτελεί αυτοτελή έννοια του ενωσιακού δικαίου και απαιτεί, με βάση αυτό, τη συνδρομή δύο προϋποθέσεων. Αφενός, προϋποθέτει ότι υφίσταται ένα πρωτότυπο αντικείμενο, δηλαδή αντικείμενο που είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του. Αφετέρου, ως έργο μπορούν να χαρακτηριστούν μόνον τα στοιχεία που αποτελούν έκφραση της προσωπικής πνευματικής εργασίας.

Ως προς την πρωτοτυπία, αυτή έχει την έννοια ότι το αντικείμενο θα πρέπει να «αντανάκλα» την προσωπικότητα του δημιουργού του, «εκφράζοντας» τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του.

Όσον αφορά το πρώτο από τα ως άνω στοιχεία, από τη νομολογία επίσης προκύπτει ότι, για να μπορεί ένα αντικείμενο να θεωρηθεί πρωτότυπο, είναι αναγκαίο, και συγχρόνως επαρκές, να αντανάκλα την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του. Αντίθετα, όταν η κατασκευή ορισμένου αντικείμενου υπαγορεύεται από τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή άλλες δεσμεύσεις που δεν αφήνουν περιθώριο για την άσκηση δημιουργικής ελευθερίας, το αντικείμενο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρουσιάζει την αναγκαία πρωτοτυπία ώστε να μπορεί να αποτελέσει έργο¹.

Συνεπώς, η αντανάκλαση της προσωπικότητας του δημιουργού στο αντικείμενο του οποίου ζητείται η προστασία αποτελεί την καθοριστική προϋπόθεση της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας στο δίκαιο της Ένωσης. Αντιθέτως, όσον αφορά στην προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων, εφαρμόζεται άλλο κριτήριο προστασίας, αυτό του νεωτερισμού και του ατομικού χαρακτήρα. Το ως άνω κριτήριο αξιολογείται σε σχέση με τα προγενέστερα σχέδια ή υποδείγματα και, στο πλαίσιο αυτό, κάθε σχέδιο ή υπόδειγμα που διακρίνεται επαρκώς από αυτά ώστε να δημιουργεί διαφορετική συνολική εντύπωση μπορεί να τύχει της εν λόγω προστασίας.

Η ως άνω διαφοροποίηση μεταξύ των κριτηρίων προστασίας εξηγείται από το γεγονός ότι η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων, αφενός, και η προστασία που διασφαλίζεται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, αφετέρου, επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς. Η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων, η οποία έχει περιορισμένη διάρκεια, αποσκοπεί στην προστασία αντικειμένων τα οποία, μολονότι είναι νέα και εξατομικευμένα, έχουν χρηστικό χαρακτήρα και προορίζονται για μαζική παραγωγή. Η δε προστασία που παρέχεται με το δικαίωμα

1. Απόφαση του ΔΕΕ της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:72, σκέψεις 30 και 31.

πνευματικής ιδιοκτησίας, η διάρκεια της οποίας είναι σημαντικά μεγαλύτερη, επιφυλάσσεται μόνο στα αντικείμενα που μπορούν να χαρακτηριστούν ως έργα.

Εξ αυτού συνάγεται, α) ότι τα αντικείμενα που προστατεύονται ως σχέδια ή υποδείγματα δεν μπορούν καταρχήν να εξομοιωθούν με εκείνα που αποτελούν προστατευόμενα έργα, β) ότι δεν υφίσταται αυτοματισμός μεταξύ της προστασίας βάσει του δικαίου των σχεδίων και υποδειγμάτων και της προστασίας βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και γ) ότι οι προϋποθέσεις της προστασίας αυτής, ήτοι οι προϋποθέσεις του νεωτερισμού και του ατομικού χαρακτήρα, αφενός, και της πρωτοτυπίας, αφετέρου, δεν πρέπει να συγχέονται. Παρά το ότι η προστασία με το δίκαιο των σχεδίων και υποδειγμάτων μπορεί να σωρεύεται με την προστασία του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας, η σωρευση αυτή περιορίζεται σε περιπτώσεις στις οποίες ο δημιουργός δημιουργεί ένα έργο μοναδικό στο οποίο αποτυπώνεται η προσωπικότητά του. Σε κάθε περίπτωση πάντως, δεν υφίσταται σχέση κανόνα-εξαίρεσης μεταξύ τους, λόγω της οποίας θα έπρεπε να τίθενται, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, υψηλότερες απαιτήσεις από αυτές που προβλέπονται για άλλα είδη έργων.

Επομένως, ένα σχέδιο ή υπόδειγμα **μπορεί να χαρακτηριστεί ως «έργο»**, κατά την έννοια της οδηγίας 2001/29, αν ανταποκρίνεται στις δύο απαιτήσεις που αναφέρθηκαν ανωτέρω, ενώ η πρωτοτυπία των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης πρέπει να εκτιμάται σύμφωνα με τις **ίδιες απαιτήσεις** που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση της πρωτοτυπίας των άλλων ειδών αντικειμένων.

Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι δεν πρέπει να τίθενται, κατά την εξέταση της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης, υψηλότερες απαιτήσεις από αυτές που προβλέπονται για άλλα είδη έργων.

Β. Κριτήρια για την απόδειξη της πρωτοτυπίας των αντικειμένων εφαρμοσμένης τέχνης

Τα αιτούντα εθνικά δικαστήρια ζήτησαν διευκρινίσεις ως προς τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εκτιμώνται οι δημιουργικές επιλογές που πραγματοποιούνται κατά τη δημιουργία χρηστικών αντικειμένων, όπως τα έπιπλα. Απαρίθμησαν δε μία σειρά από κριτήρια και ζήτησαν επιβεβαίωση από το Δικαστήριο για το αν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, όπως οι προθέσεις του δημιουργού, η ύπαρξη εναλλακτικών, μεταγενέστερες περιστάσεις κ.ά.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι πράγματι, τα έργα εφαρμοσμένης τέχνης διακρίνονται από άλλες κατηγορίες έργων καθότι αποτελούν, κατά κύριο λόγο, χρηστικά αντικείμενα. Αυτού του είδους τα αντικείμενα είναι αποτέλεσμα της τεχνογνωσίας και των επιλογών των δημιουργών τους, οι δε επιλογές τους μπορεί να υπαγορεύονται από τεχνικούς, εργονομικούς περιορισμούς ή περιορισμούς ασφαλείας ή από ήδη υπάρχοντα πρότυπα. Ένα

τέτοιο αντικείμενο, εφόσον είναι πρωτότυπο, μπορεί να τύχει προστασίας και δυνάμει του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας, έστω και αν η κατασκευή του υπαγορεύεται εν μέρει από τεχνικές εκτιμήσεις, εφόσον τούτο δεν έχει εμποδίσει τον δημιουργό να εκφράσει την προσωπικότητά του με το αντικείμενο, προβαίνοντας σε ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές².

Πάντως, στο πλαίσιο του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, δεν μπορεί να τεκμαίρεται ο δημιουργικός χαρακτήρας των επιλογών του δημιουργού του αντικειμένου. Ακόμα και όταν ο δημιουργός του αντικειμένου έχει προβεί σε επιλογές που δεν υπαγορεύονται από τεχνικούς ή άλλους περιορισμούς, ο δημιουργικός χαρακτήρας των επιλογών αυτών, κατά την έννοια του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να αποδειχθεί, δεν μπορεί να τεκμαίρεται³.

Όσον αφορά στα συστατικά στοιχεία ενός χρηστικού αντικειμένου, αυτά υπόκεινται στο ίδιο καθεστώς με το αντικείμενο στο σύνολό του. Μόνον εκείνα τα στοιχεία του εκάστοτε υπό κρίση αντικειμένου που πληρούν την προϋπόθεση της πρωτοτυπίας μπορούν να απολαύουν προστασίας βάσει του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας.

Σε κάθε περίπτωση, αν και οι καλλιτεχνικές ή αισθητικές φύσεως εκτιμήσεις αποτελούν τμήμα της δημιουργικής δραστηριότητας, το γεγονός ότι ένα σχέδιο ή υπόδειγμα παράγει ένα τέτοιο αποτέλεσμα δεν μπορεί, αυτό καθεαυτό, να καθορίσει το κριτήριο της πρωτοτυπίας⁴. Επομένως, το γεγονός ότι ένα υπόδειγμα παράγει, πέραν του χρηστικού σκοπού του, ιδιαίτερο και αξιοσημείωτο οπτικό αποτέλεσμα από αισθητικής απόψεως δεν είναι ικανό να δικαιολογήσει, αφ' εαυτού, τον χαρακτηρισμό του ως «έργου»⁵.

Τέλος, χάριν της ασφάλειας δικαίου, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι προθέσεις του δημιουργού κατά τη διαδικασία της δημιουργίας, δεν μπορούν να αποτελέσουν αυτοτελές κριτήριο για την εκτίμηση της πρωτοτυπίας, αφενός γιατί αυτό το οποίο προστατεύεται είναι η μορφή της έκφρασης και όχι οι ιδέες αφετέρου γιατί η διαπίστωση ότι το εν λόγω αντικείμενο αποτελεί προϊόν έκφρασεως πρέπει να γίνεται κατά τρόπο αντικειμενικό, ώστε οι αρχές και οι τρίτοι να μπορούν να γνωρίζουν με σαφήνεια και ακρίβεια το αντικείμενο που προστατεύεται.

Γ. Συνεκτίμηση συνόλου στοιχείων

Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να κρίνει αν ένα αντικείμενο είναι πρωτότυπο δημιουργήμα και αν προστατεύεται με δικαίωμα πνευμα-

2. Απόφαση του ΔΕΕ της 11ης Ιουνίου 2020, Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, σκέψη 26.

3. Απόφαση Brompton Bicycle, οπ.π., σκέψη 32.

4. Απόφαση Cofemel, οπ.π., σκέψη 54.

5. Απόφαση Cofemel, οπ.π., σκέψη 55.

τικής ιδιοκτησίας, οφείλει να λάβει υπόψη όλα τα στοιχεία τα οποία ασκούν επιρροή στη συγκεκριμένη περίπτωση, ως είχαν κατά τον χρόνο του σχεδιασμού του αντικειμένου αυτού, ανεξαρτήτως παραγόντων εξωγενών και μεταγενέστερων της δημιουργίας του.

Πάντως, η χρήση ήδη διαθέσιμων σχημάτων από τον δημιουργό ενός αντικειμένου δεν αποκλείει, αυτή καθ' εαυτή, την πρωτοτυπία του.

Όσον αφορά δε στην περίπτωση κατά την οποία ο δημιουργός αντικειμένου εμπνεύστηκε από υφιστάμενα αντικείμενα, η προστασία βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας θα περιορίζεται στον προσδιορισμό των δημιουργικών στοιχείων που εισέφερε ο ίδιος ο συγκεκριμένος δημιουργός.

Διευκρινίστηκε περαιτέρω, ότι έστω και αν το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν προβλέπει προϋπόθεση νεωτερισμού, η δημιουργία από άλλον δημιουργό αντικειμένων παρόμοιων ή πανομοιότυπων με συγκεκριμένο αντικείμενο, πριν τη δημιουργία του αντικειμένου αυτού, μπορεί να αποτελεί κρίσιμη ένδειξη για τον χαμηλό βαθμό, ή και την έλλειψη, πρωτοτυπίας του εν λόγω αντικειμένου.

Προσθέτει δε το Δικαστήριο ότι παράγοντες μεταγενέστεροι της δημιουργίας του έργου, όπως η έκθεσή του σε κάποιο μουσείο ή η αναγνώρισή του από ειδικούς, μπορούν να συνεκτιμηθούν μόνον επικουρικά και όχι αυτοτελώς, καθώς κρίσιμος είναι ο χρόνος της δημιουργίας του κρινόμενου έργου.

Δ. Ως προς την απόδειξη της προσβολής

Τα αιτούντα εθνικά δικαστήρια ζήτησαν να διευκρινιστεί αν για να διαπιστωθεί προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει, αφενός, να προσδιοριστεί αν τα δημιουργικά στοιχεία επαναλαμβάνονται κατά τρόπο ώστε να είναι αναγνωρίσιμα στο αντικείμενο ή αν αρκεί συνάφως να δημιουργείται η ίδια συνολική εντύπωση και, αφετέρου, να ληφθεί υπόψη ο βαθμός πρωτοτυπίας του επίμαχου έργου και η ύπαρξη παρόμοιου δημιουργήματος.

Ως προς τη διαπίστωση προσβολής δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι αυτή προϋποθέτει την αναπαραγωγή στοιχείων του προστατευόμενου έργου που διαθέτουν πρωτοτυπία.

Συνεπώς, προκειμένου να διαπιστωθεί προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, το εθνικό δικαστήριο πρέπει, πρώτον, να διαπιστώσει άνευ αδείας χρήση τουλάχιστον των δημιουργικών πρωτότυπων στοιχείων του προστατευόμενου έργου και, δεύτερον, να προσδιορίσει εάν τα στοιχεία αυτά, δηλαδή εκείνα τα οποία αποτελούν έκφραση των επιλογών που αντανakλούν την προσωπικότητα του δημιουργού του προστατευόμενου έργου, επαναλαμβάνονται κατά τρόπο ώστε να είναι αναγνωρίσιμα στο αντικείμενο που φέρεται να προσβάλλει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εισαγωγή του κριτηρίου της «αναγνωρισιμότητας». Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έθεσε ως ένα πρόσθετο στάδιο ελέγχου, πέραν του κλασσικού «τεστ» της απόφασης Infopaq (Απόφαση ΔΕΕ στην υπόθεση C-5/08, 16/07/2009, ECLI:EU:C:2009:465), το αν τα πρωτότυπα στοιχεία που έχουν αντιγραφεί είναι αναγνωρίσιμα στο μεταγενέστερο αντικείμενο, παραπέμποντας κατ' αναλογία στην απόφαση Pelham⁶, η οποία στην σκέψη 39 αναφέρεται σε «*φωνογράφημα υπό μορφή τροποποιημένη και μη αναγνωρίσιμη κατά την ακρόαση*».

Το Δικαστήριο σημειώνει, σε κάθε περίπτωση, ότι παράγοντας που δεν ασκεί επιρροή για την αναγνώριση της προσβολής δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι η σύγκριση της συνολικής εντύπωσης των δύο αντικειμένων, δεδομένου ότι αυτή ανήκει σε άλλο δικαίωμα – αυτό των σχεδίων και υποδειγμάτων.

Περαιτέρω, παράγοντας που δεν ασκεί επιρροή είναι ο βαθμός πρωτοτυπίας του έργου για το οποίο ζητείται προστασία. Από τη στιγμή που ένα αντικείμενο περάσει το κατώφλι της προστασίας με βάση το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας και θεωρηθεί πρωτότυπο έργο, η προστασία του δεν διαβαθμίζεται ανάλογα με τον βαθμό πρωτοτυπίας, αλλά είναι πάντοτε πλήρης, όπως ακριβώς ισχύει και για κάθε άλλο έργο που προστατεύεται⁷.

Η προσέγγιση αυτή, του κριτηρίου της αναγνωρισιμότητας, εισάγει πάντως ένα αστάθμητο υποκειμενικό κριτήριο στο τεστ της προσβολής. Διότι, εφόσον εφαρμοστεί το κριτήριο περί αναγνωρισιμότητας, ανακύπτει περαιτέρω το ερώτημα σύμφωνα με ποιον θα πρέπει τα πρωτότυπα στοιχεία ενός έργου να είναι αναγνωρίσιμα σε ένα άλλο. Στην απόφαση το Δικαστήριο δεν διευκρινίζει αν θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο μέσος, σώφρων και συνετός άνθρωπος, κάποιος εξειδικευμένος επαγγελματίας του εκάστοτε κλάδου, ή ο τυχόν εφαρμοστής του δικαίου.

V. Συμπέρασμα

Η απόφαση Mio/Konektra επιβεβαιώνει στον χώρο των χρηστικών αντικειμένων τον βαρύνοντα ρόλο της έννοιας της πρωτοτυπίας, τόσο ως προϋπόθεση για την κατάφαση της προστασίας με βάση το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας όσο και ως βάση για την εξέταση της ύπαρξης προσβολής, ενώ ξεκαθαρίζει τη σχέση μεταξύ σχεδίων και υποδειγμάτων και πνευματικών δικαιωμάτων.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι τα έργα εφαρμοσμένης τέχνης δεν υπόκεινται σε αυστηρότερο κριτήριο πρωτοτυπίας προκειμένου να χαρακτηριστούν ως έργα προστατευόμενα με τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας σε σχέση με τα υπόλοιπα έργα, παρά τις όποιες ιδιαιτερι-

6. Απόφαση του ΔΕΕ της 29ης Ιουλίου 2019, C-476/17, Pelham, ECLI:EU:C:2019:624

7. Πρβλ. Απόφαση Cofemel, οπ.π., σκέψη 35.

ες τους λόγω της χρηστικής τους λειτουργίας. Το γεγονός ότι ένα αντικείμενο επιτελεί χρηστική λειτουργία, δεν αποκλείει a priori την προστασία του, αλλά ούτε και σημαίνει ότι η προστασία του a priori τεκμαίρεται. Αντιθέτως, και στην περίπτωση των έργων εφαρμοσμένης τέχνης, πρέπει να κριθεί ποια στοιχεία του υπό κρίση αντικειμένου δεν υπαγορεύθηκαν καθαρά από κανόνες της τεχνικής, αλλά αποτυπώνουν τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του δημιουργού τους.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο τόνισε ότι όλοι οι σχετικοί παράγοντες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμηση της πρωτοτυπίας, αναφέροντας πάντως και παράγοντες οι οποίοι εξαιρούνται, όπως η αισθητική αξία του αντικειμένου και οι προθέσεις του δημιουργού.

Τέλος, ως προς την εισαγωγή της αναγνωρισιμότητας ως στοιχείου του ελέγχου της προσβολής, μένει να αποδειχθεί αν στην πράξη μπορεί να εφαρμοστεί ενιαία και ορθά από τους εθνικούς δικαστές, διασφαλίζοντας επαρκή προστασία, ή αν δημιουργώντας μεγαλύτερη ασάφεια, θα οδηγήσει σε ενδεχόμενη δυσχέρεια των δικαστών να κρίνουν εάν, ως προς τα αντικείμενα εφαρμοσμένης τέχνης, συντρέχει προσβολή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, στην εκάστοτε περίπτωση.

Μαρίνα Πεπράκη,
Δικηγόρος, LL.M, PhD

Δήμητρα Ροδιά,
Ασκουμένη Δικηγόρος